

LOKALPOLITISKA KÄNDISAR

SÖREN HOLMBERG

Descartes är oskyldig. Men han har inspirerat en av informationssamhällets nygamla sanningar: *Jag syns alltså finns jag*. Eller ännu rakare: Jag är kändis alltså finns jag. Andy Warhol sade spydigt redan för många år sedan att alla människor kunde hoppas på 15 minuters kändisskap någon gång i sina liv; eller var det kanske bara 15 sekunders kändisskap. Det narcissistiska informationssamhället premierar människor som står i centrum på olika scener och tar emot applåder eller burop. Allt ljus på Mig. Den gamla hollywoodsanningen gäller. Vad pressen skriver spelar ingen roll; huvudsaken att de skriver.

Översatt till politik betyder det att kändisskap är bra för ledande politiker. Ju mer känd desto bättre. Kändisskap gör det lättare att bli förtroendevald och att få många personröster i valen (Holmberg och Möller 1999). Kändisskap ger också respekt och status och kanske också mer inflytande. Kort sagt, att vara kändis är bra för en politiker. De allra flesta stora politiker vi känner till har också varit mycket välkända för sin samtid. Det ligger kanske i sakens natur. Antalet betydelsefulla grå eminenser som blivit kända är med nödvändighet begränsat. Hade de varit välkända för sin samtid hade de inte varit några grå eminenser.

Kändisskap är speciellt viktigt i ett demokratiskt samhälle där det inte bara gäller att få röster utan också att kunna driva frågor och bilda opinion. Kända personer kan mer effektivt tjänstgöra som budbärare av olika budskap. De får lättare uppmärksamhet och kan därmed överbringa budskapet. Om de dessutom är populära kan det ge budskapet en extra skjuts. Vi vet från masskommunikationsforskningen att budbäraren spelar en roll i opinionsbildningen, inte bara budskapet. En känd och uppskattad budbärare är mer effektiv än en föga känd och ogillad budbärare.

Kopplingen mellan kändisskap och grad av popularitet är kärnan i resonemanget. Hollywoodsanningen att all uppmärksamhet är bra – även negativ kritik och smutskastning – är tvivelaktig om effekten blir att den som blir utsatt också tappar i uppskattning. Hypotesen om kändisskapets politiska fördelar utgår ifrån att det finns ett positivt samband mellan att vara kändis och att vara populär. Vad som är orsak och vad som är verkan kan naturligtvis diskuteras. Kändisskap kan leda till ökad popularitet, men popularitet kan också leda till ett större kändisskap. Den avgörande empiriska frågan är dock om det är sant att kändisskap och popularitet tenderar att gå hand i hand bland politiker. Är med andra ord välkända politiker mer uppskattade än mindre kända politiker? *Nota bene*, bland dem som känner till politikerna. En okänd person kan man varken gilla eller ogilla.

Vi kan pröva hypotesen på material från flera olika undersökningar; främst på material från SOM-studier av lokala politiker, men också på material från natio-

nella SOM-studier som gällt internationella politikernas popularitet i Sverige och på data från valundersökningarna i samband med Europaparlamentsvalen som gällt EUP-kandidaternas uppskattning och grad av kännedom bland väljarna. I samtliga fall har samma mätteknik använts. Svarspersonerna har fått ange om de känt till de efterfrågade politikerna, och sedan ombetts att uppge hur mycket de uppskattade de politiker de sade sig känna till. Den popularitetsskala som använts kan variera mellan -5 (ogillar) till +5 (gillar). Vi har multiplicerat resultaten med tio i tabellredovisningen för att få en skala mellan -50 och +50.¹

Resultaten i tabellerna 1-6 visar hur kända och populära ett urval ledande lokalpolitiker är i Göteborg, i Västra Götalandsregionen respektive i Region Skåne². Analyserna för Göteborg och för Västra Götaland omfattar tidseriedata så långt tillbaka i tiden som vi har mätt, inklusive siffror från den senaste mätningen hösten 2000. Skåneresultaten kommer enbart från en tidpunkt – senvåren 2001. Resultaten för EUP-kandidaterna 1995 och 1999 respektive för de internationella politikerna särredovisas inte i detta sammanhang. De har tidigare publicerats i Gilljam (1998), i Holmberg m fl (2001) respektive i Holmberg (2001).

En översiktlig inspektion av resultaten visar att det knappast kan vara något starkare samband mellan lokalpolitikernas grad av kändhet och populariteten bland dem som känner till dem. Bland de fåtal kända politiker i undersökningen finns både klart populära och klart impopulära personer, t ex den mest kände och mest populära politikern i hela studien, Göran Johansson i Göteborg och den relativt välkända, men föga uppskattade skånepolitikern Carl P Herslow. Göran Johansson kände 75 procent av göteborgarna till år 2000 och uppskattningssiffran var +14. Höga siffror, men inte de bästa Johansson uppnått. Han har varit både mer känd och mer populär i några tidigare mätningar från mitten av 1990-talet. Herslow var känd av 56 procent av skåningarna i sydvästra Skåne våren 2001. Bland dem var han dock föga uppskattad med ett genomsnittligt popularitetvärde på enbart -28; det lägsta värde som vi någonsin uppmätt för någon lokal eller nationell politiker i SOM-undersökningarna.³ Andra exempel på relativt välkända lokalpolitiker som är förhållandevis impopulära är Cecilia Widegren i Västra Götaland (känd av 48 procent 2000, popularitetsvärde -15) och Carl Sonesson i Skåne (43 procent, -10). Och omvänt, ytterligare exempel, utöver Göran Johansson, på relativt kända och samtidigt populära politiker är göteborgspolitikerna Johnny Magnusson (56 procent, +7) och Marita Björklund (47 procent, +9).

En klar majoritet av de undersökta ledande lokalpolitikerna var okända för de allra flesta människor i sina respektive kommuner eller regioner. Men bland alla dessa föga kända förtroendevalda fanns både relativt uppskattade och relativt ouppskattade personer. Exempel på dåligt kända men förhållandevis populära politiker är Eva Eriksson i Västra Götaland (27 procent, +5), Sven-Erik Bergkvist i Skåne (16 procent, +3) och Jan Hallberg i Göteborg (32 procent, +3). Några likaledes relativt okända, men mer impopulära politiker är Per-Ingvar Magnusson i Skåne (17 procent, -7), Claes Roxbergh i Göteborg (36 procent, -4), Annelie Stark i Västra Götaland (28 procent, -3) och Rune Lanestrand i Västra Götaland (25 procent, -3).

Tabell 1 Kännedom om ledande politiker i Göteborg (procent)

politiker (parti)	andel bland samtliga							andel bland egna partiets sympatisörer						
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Göran Johansson (s)	79	82	81	75	85	75	75	83	84	85	83	83	76	76
Johnny Magnusson (m)	69	66	61	56	63	56	56	78	74	68	66	71	65	67
Margita Björklund (fp)	44	50	44	43	48	44	47	52	54	52	54	56	57	69
Rune Zachrisson (fp)	50	-	-	-	-	-	-	64	-	-	-	-	-	-
Claes Roxbergh (mp)	42	43	33	28	38	33	36	30	39	27	27	45	35	42
Kerstin Svensson (s)	32	39	31	-	-	-	-	35	47	37	-	-	-	-
Jan Hallberg (m)	-	-	-	-	-	-	32	-	-	-	-	-	-	37
Roger Andreasson (v)	30	-	-	-	-	-	-	41	-	-	-	-	-	-
Vivi-Ann Nilsson (s)	-	-	-	22	28	-	-	-	-	-	30	27	-	-
Jan-Åke Ryberg (v)	-	26	18	16	-	-	-	-	28	24	19	-	-	-
Ture Jacobsson (kd)	22	24	18	16	20	-	-	*	*	*	*	32	-	-
Eva Selin (c)	24	-	-	-	-	-	-	*	-	-	-	-	-	-
Alvar Persson (c)	-	22	17	14	-	-	-	-	*	*	*	-	-	-
Solveig Lindström (s)	-	-	-	-	-	21	21	-	-	-	-	-	24	25
Eva Olofsson (v)	-	-	-	-	20	15	17	-	-	-	-	30	19	20
Ann-Marie Johansson (c)	-	-	-	-	18	-	-	-	-	-	-	40	-	-
Lars Eklund (kd)	-	-	-	-	-	12	14	-	-	-	-	-	12	11

Kommentar: Resultaten visar andelen göteborgska svarspersoner som inte kryssat för "personen okänd för mig" och som kryssat för någon grad av sympati på en ogillar-gillarskala i Väst-SOM-studierna. Procentbasen är definierad som samtliga personer som besvarat enkäterna i Göteborg. Efter kännedomsfrågan tillfrågades undersökningspersonerna vad de tyckte om politikerna på en gillar-ogillarskala mellan -5 och +5. Ett - anger att politikerna i fråga inte ingick i det årets studie medan en * anger att antalet svarspersoner är mycket begränsat.

Tabell 2 Populära och mindre populära göteborgspolitiker (medeltal)

Fråga: "Var skulle du vilja placera några kommunala politiker i Göteborg på nedanstående skala?"

politiker (parti)	bland samtliga							bland egna partiets sympatisörer						
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Göran Johansson (s)	+17	+24	+19	+14	+10	+9	+14	+31	+36	+31	+27	+29	+27	+26
Johnny Magnusson (m)	-1	+4	+5	+7	+7	+5	+7	+22	+24	+21	+20	+22	+21	+22
Margita Björklund (fp)	+3	+5	+8	+8	+8	+8	+9	+9	+23	+24	+24	+24	+20	+17
Rune Zachrisson (fp)	-2	-	-	-	-	-	-	+11	-	-	-	-	-	-
Claes Roxbergh (mp)	-1	-1	+0	-2	-0	-5	-4	+19	+11	+17	+19	+17	+13	+5
Kerstin Svensson (s)	+1	+1	+5	-	-	-	-	+8	+10	+16	-	-	-	-
Jan Hallberg (m)	-	-	-	-	-	-	+3	-	-	-	-	-	-	+16
Roger Andreasson (v)	+1	-	-	-	-	-	-	+23	-	-	-	-	-	-
Vivi-Ann Nilsson (s)	-	-	-	-1	+0	-	-	-	-	-	+4	+10	-	-
Jan-Åke Ryberg (v)	-	+2	-1	+1	-	-	-	-	+3	+8	+12	-	-	-
Ture Jacobsson	-2	+0	+0	+1	+3	-	-	*	*	*	*	+15	-	-
Eva Selin (c)	+1	-	-	-	-	-	-	*	-	-	-	-	-	-
Alvar Persson (c)	-	-0	+2	-0	-	-	-	-	*	*	*	-	-	-
Solveig Lindström (s)	-	-	-	-	-	-2	-1	-	-	-	-	-	+6	+3
Eva Olofsson (v)	-	-	-	-	+2	+1	-2	-	-	-	-	+4	+7	+4
Ann-Marie Johansson (s)	-	-	-	-	-	+1	-	-	-	-	-	-	*	-
Lars Eklund (kd)	-	-	-	-	-	-1	-2	-	-	-	-	-	+2	+6

Kommentar: Resultaten visar medeltalsvärden (gångar 10) på en ogillar-gillarskala med värden mellan -5 och +5. Egna partiets sympatisörer har precis som i tabell 1 definierats med hjälp av svaren på en fråga om bästa parti.

Tabell 3 Kännedom om ledande politiker i Västra Götaland (procent)

politiker (parti)	andel bland samtliga			andel bland egna partiets sympatisörer			andel i egna valkretsen		
	1998	1999	2000	1998	1999	2000	1998	1999	2000
Göran Johansson (s)	67	-	-	70	-	-	80	-	-
Cecilia Widegren (m)	13	36	48	13	40	46	27	58	70
Roland Andersson (s)	19	23	32	20	30	40	59	56	64
Annelie Stark (s)	23	24	28	26	30	35	69	61	70
Eva Eriksson (fp)	-	20	27	-	29	39	-	46	54
Rune Lanestrand (svf)	19	21	25	-	-	-	36	39	41
Bengt Mollstedt	-	-	21	-	-	23	-	-	27
Kent Johansson (c)	-	16	20	-	19	34	-	34	39
Stig Grauers (m)	-	18	-	-	23	-	-	25	-
Monica Selin (kd)	11	-	16	11	-	15	15	-	21
Hans Aronsson (s)	-	-	16	-	-	17	-	-	26
Jan Hallberg (m)	15	-	-	18	-	-	22	-	-
Ursula Johansson (kd)	-	15	-	-	15	-	-	17	-
Carina Åström (v)	10	12	15	12	12	18	12	12	14
Thomas Mellqvist (c)	11	-	-	20	-	-	22	-	-
Ingela Bergendahl (s)	-	11	-	-	14	-	-	11	-
Gunnel Adler (mp)	11	11	-	10	10	-	13	12	-
Stefan Kristiansson (mp)	-	-	11	-	-	7	-	-	10
Jan Steen (fp)	10	-	-	11	-	-	11	-	-

Kommentar: Resultaten visar andelen svarspersoner som inte kryssar för "personen okänd för mig" och som kryssat för någon grad av sympati på en ogillar-gillarskala. Procentbasen har definierats som samtliga personer som besvarat Väst-SOM-enkäten i Västra Götaland. Partisympatierna har fastställts med hjälp av en fråga om bästa parti. Valkrets har definierats som riksdagskretsarna, vilka motsvarar valkretsarna i regionvalet. Politikerna har förts till den valkrets där de kandiderade.

Tabell 4 Populära och mindre populära politiker i Västra Götaland (medeltal)

politiker (parti)	bland samtliga			bland egna partiets sympatisörer			i egna valkretsen		
	1998	1999	2000	1998	1999	2000	1998	1999	2000
Göran Johansson (s)	+10	-	-	+24	-	-	+10	-	-
Cecilia Widegren (m)	+2	+2	-15	+9	+21	+2	+2	-0	-12
Roland Andersson (s)	-3	-3	+2	+8	+8	+11	-5	-4	-0
Annelie Stark (s)	-1	-5	-3	+9	+5	+6	-6	-12	-7
Eva Eriksson (fp)	-	+6	+5	-	+20	+17	-	+9	+8
Rune Lanestrand (svf)	+2	-2	-3	-	-	-	+5	+2	-3
Bengt Mollstedt (m)	-	-	-1	-	-	+8	-	-	+1
Kent Johansson (c)	-	+1	-0	-	+21	-0	-	+0	-2
Stig Grauers (m)	-	-8	-	-	+1	-	-	-8	-
Monica Selin (kd)	+3	-	-0	+3	-	0	+2	-	-2
Hans Aronsson (s)	-	-	+0	-	-	+6	-	-	+3
Jan Hallberg (m)	+2	-	-	+13	-	-	+3	-	-
Ursula Johansson (kd)	-	-2	-	-	+5	-	-	+1	-
Carina Åström (v)	+3	+0	-0	+6	+3	+6	+4	+2	-0
Thomas Mellqvist (c)	+1	-	-	+10	-	-	+4	-	-
Ingela Bergendahl (s)	-	+0	-	-	+1	-	-	+1	-
Gunnel Adler (mp)	+1	+1	-	+8	+13	-	-0	+3	-
Stefan Kristiansson (mp)	-	-	-1	-	-	+5	-	-	-0
Jan Steen (fp)	+1	-	-	+10	-	-	+4	-	-

Kommentar: Resultaten är medelvärden (gångar 10) på en ogillar-gillarskala med värden mellan -5 och +5. Partisympati och valkrets har definierats på samma sätt som i tabell 3.

Tabell 5 Kännedom om ledande politiker i Region Skåne 2001 (procent)

politiker (parti)	andel bland samtliga	andel bland egna partiets sympatisörer
Ilmar Reepalu (s)	64	62
Carl P Herslow (Skånes väl)	56	-
Carl Sonesson (m)	43	50
Per-Ingvar Magnusson (sSkånes väl)	17	-
Bo Thunell (mp)	16	20
Sven-Erik Bergkvist (s)	16	17
Marita Sander-Schale (fp)	16	13
Per-Ingvar Johnson (c)	14	29
Berit Wirödal (kd)	14	14
Ann-Mari Campbell (v)	14	19

Kommentar: Resultaten visar andelen svars personer som inte kryssar för "personen okänd för mig" och som kryssat för någon grad av sympati på en ogillar-gillarskala. Procentbasen har definierats som samtliga personer som besvarat SydSOM-enkäten i Region Skåne. Partisympatierna har fastställts med hjälp av en fråga om bästa parti.

Tabell 6 Grad av popularitet bland politiker i Region Skåne (medeltal)

politiker (parti)	bland samtliga	bland egna partiets sympatisörer
Ilmar Reepalu (s)	+0	+11
Carl P Herslow (skånes väl)	-28	-
Carl Sonesson (m)	-10	-1
Per-Ingvar Magnusson (skånes väl)	-7	-
Bo Thunell (mp)	-1	+1
Sven-Erik Bergkvist (s)	+3	+8
Marita Sander-Schale (fp)	+0	+3
Per-Ingvar Johnson (c)	-1	+8
Berit Wirödal (kd)	+0	+5
Ann-Mari Campbell (v)	+0	+8

Kommentar: Resultaten är medelvärden (gångar 10) på en ogillar-gillarskala mellan -5 och +5.

En mer generell test av sambandet mellan kändisskap och popularitet bland våra tjugonio undersökta lokalpolitiker åren 2000/2001 visar på ett nästan perfekt noll samband. Korrelationen mellan graden av kändhet och det genomsnittliga värdet för populariteten är -0.01. Om vi vet hur känd en politiker är kan vi inte förutse hur uppskattad han eller hon är. Hypotesen att kändisskap bland politiker är förknippat med popularitet håller inte streck. Som vi har illustrerat finns det gott om exempel på relativt kända lokala och regionala politiker som inte är särskilt populära.

Bristen på stöd för kändishypotesen är inte något unikt för våra data om lokalpolitiker i Västsverige och i Skåne. Hypotesen får heller inget stöd att tala om när vi prövar den på undersökningsmaterial kring internationella politikernas popularitet i Sverige eller på data om de svenska EUP-kandidaternas kändisskap och uppskattning vid valen 1995 och 1999. Korrelationen mellan graden av kändhet och graden av popularitet är +0,15 för ett urval av nio internationella toppolitiker som undersöktes i den nationella SOM-studien 2000. Motsvarande korrelation för trettioen EUP-kandidater mätta i valundersökningar 1995 och 1999 är +0,04.⁴ Båda sambanden går i hypotesens riktning men är mycket svaga. Huvudslutsatsen måste bli att hypotesen om ett klart samband mellan politikernas kändhet och popularitet inte håller. Det finns för många undantag där mycket välkända politiker inte är särskilt uppskattade. Två sådana exempel från vår studie med internationella politiker är George W Bush (känd av 87 procent, popularitetsvärde -7) och Vladimir Putin (84 procent, -8) som båda var välkända bland de flesta svenskar men inte speciellt uppskattade.⁵ Motsvarande exempel från studien med EUP-kandidater skulle kunna vara Staffan Burenstam Linder, som var relativt känd både 1995 och 1999 (65 respektive 63 procent) men inte särskilt populär (-3 respektive -7), Hadar Cars 1995 (53 procent, -2) och Per Gahrton 1999 (78 procent, -2).⁶

Vårt huvudresultat att politiskt kändisskap inte automatiskt leder till popularitet är inte bara instruktivt. Det är också trösterikt. Väljarnas uppskattning kommer inte gratis med kändisskap. Popularitet måste förtjänas. Det räcker inte med att bli kändis. Varför man blir känd och för vad spelar uppenbarligen också en roll. Ytan ja, men också innehållet. Hollywoodsanningar behöver inte alltid vara sanna inom politiken.

Noter

- ¹ Partiledarnas popularitet mäts också på en skala mellan -5 och +5. Dock har hittills graden av kännedom inte mäts explicit på samma sätt som för de lokala politikerna. Vi har på goda grunder utgått ifrån att de allra flesta partiledare är mycket välkända med kännedomssiffror över 90 procent, vilket testundersökningar visat. Men alla partiledare är naturligtvis inte lika kända, framförallt inte nya partiledare. Därför har vi i SOM-undersökningen 2001 lagt in explicita frågor om huruvida partiledarna är kända eller ej för allmänheten.
- ² Undersökningen i Skåne omfattade inte hela Region Skåne. Svarspersonerna (=1774 personer av ett nettourval om 2903 personer) kommer från sydvästra Skåne, dvs från Malmö med omgivande kommuner. Studien genomfördes sen-våren 2001. Mer information om Skåneundersökningen finns i Wadbring och Weibull 2002.

- 3 Carl Herslows kändisskap och genomsnittspopularitet är densamma i hans egen valkrets Malmö; känd av 56 procent och bland dem en genomsnittsuppskattning på -28. En annan malmöpolitiker som också uppvisar i huvudsak samma resultat i Malmö som i hela materialet är Ilmar Reepalu med siffrorna känd av 66 procent i Malmö och en genomsnittspopularitet på +1. Socialdemokraternas starke man i Malmö är alltså inte lika känd eller lika populär bland malmöiterna som Göran Johansson – socialdemokraternas starke man i Göteborg – är känd och uppskattad bland göteborgare. Göran Johanssons siffror år 2000 i Göteborg var känd bland 75 procent med en snitt popularitet på +14. Göran Johanssons ställning som en av Sveriges mest populära lokalpolitiker står sig.
- 4 Antalet undersökta EUP-kandidater är något lägre (25). Ett antal personer ingick i undersökningarna både 1995 och 1999.
- 5 Två i sammanhanget mindre kända politiker som var klart mer populära var Tarja Halonen (75 procent, +9) och Al Gore (79 procent, +5). Mest populära i mätningen var två välkända personer – Kofi Annan (84 procent, +18) och Tony Blair (88 procent, +9). Se Holmberg 2001:134.
- 6 I valet 1995 var Per Gahrton mer känd (83 procent) och mer uppskattad (+5); se Gilljam 1998:84, 87. Mest känd och mest uppskattad i EUP-valet 1999 var Marit Paulsen (88 procent, +10). Se Holmberg 2001:105, 107.

Referenser

- Gilljam, Mikael 1998. Att också rösta på person. I Gilljam, Mikael och Holmberg, Sören *Sveriges första Europaparlamentsval*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Holmberg, Sören m fl 2001. *EuropaOpinionen*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen.
- Holmberg, Sören 2001. Föga populära partiledare. I Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red) *Land, Du välsignade?* Göteborg: SOM-institutet.
- Wadbring, Ingela och Weibull, Lennart 2002. *Arbetet/Skåneundersökningen 2001*. Göteborg: SOM-institutet.

